

Utazási jelentés

Kassa, 2011. március 23-24.

dr. Sárík Eszter

2011. március 23-án és 24-én két napos bűnmegelőzési konferencián vettem részt Kassán, aminek a címe a „**Biztonságos Európa**” („**Safe Europe**” – „**Bezpečná Európa**”) volt. A rendezvény elsődlegesen a szlovákiai szakértők és gyakorlati szakemberek aktivizálását tűzte ki célul. A szakmai összefüggés nyelve szlovák volt, a programban 3 külföldi előadó volt: két magyar és egy osztrák bűnmegelőzési szakember.

A hivatalos program március 23-án, délután kezdődött a résztvevők bemutatkozásával. A bemutatkozás módját adta arra, hogy mind a belföldi, mind a külföldi szakértők hitet tegyenek a bűnmegelőzés kérdésének fontossága mellett, hangsúlyozzák elköteleződésüket a téma – elméleti és gyakorlati – propagálása iránt. A rövid expozékból kiderült, hogy a jelenlévők – köztük ügyészek, rendőrök, önkormányzati tisztviselők és tisztségviselők – különösen fontos prioritásként tartják számon a fiatalok bűnelkövetésének megelőzését, illetve a fiatalok büntetéseinek specifikus kezelését.

A második napon – 24-én – kezdődött meg a konferencia „nyitott” szakasza, amin a szlovákiai – javarészt kassai és a kassai körzetben élő – gyakorlati szakemberek vehettek részt. A szakmai ülést **Ing. Jozef Halcin** szakmai beszámolója nyitotta meg, amiben a szlovák bűnmegelőzési stratégiáról adott számot. Az előadás értelmében, a bűnözés és az antiszociális magatartások megelőzése csak egy jól működő társadalomban lehetséges. A gyakorlati oldalról szemlélve a prevenció kérdését, a megelőzés célorientált és koordinált együttműködést igényel a bűnmegelőzési szereplők részéről, amivel a bűnelkövetés okai és feltételei hatékonyan megszüntethetők – vagy legalábbis csökkenthetők – a megfelelő módszerek és eszközök megtalálása esetén. Ez a család, az iskola – tágabb értelemben – az oktatás és a szociális háttér érzékeny és differenciált kezelését igényli a szakemberek részéről, aminek immanens része a fiatalok értékrendjének csiszolása, ráirányítva a figyelmet az egészség és élet tisztelésére, a társadalmi és a jogi normák respektálásának fontosságára. A Stratégia legfőbb célja a gyakorlati szakemberek összehangolása, a tudatos és célzatos cselekvések előmozdítása egy háromlépcsős, finoman hangolt és jól strukturált modellben. A modell a helyi, a közép és a nemzeti szintek összehangolt működését tűzte zászlajára, amiben az állampolgárok nemcsak passzív elszennvedői, hanem tevékeny részesei a társadalmi cselekvésnek. Ez a társadalmi aktivitás, a civilszféra és a kormányzati szervek együttműködés – ami a bűnmegelőzésnek is elengedhetetlen része – nagyon fontos katalizátora lehet egy hatékonyan működő, 21. századi társadalomnak.

Jozef Halcin prezentációja után került sor **dr. Gyökös Melinda** (Belügy Minisztérium, Európai együttműködési Főosztály) előadására az Európai Bűnmegelőzési Hálózatról (EUCPN), aki a szervezet soros elnökeként adott tájékoztatást a hálózat működéséről, szervezeti felépítéséről, és az intézmény által végzett munkáról. A European Crime Prevention Network-öt 2001 májusában hozta létre az EU, hogy a tagállamok közötti effektív együttműködést elősegítse a kriminális prevenció területén. A Hálózat célja az jó európai bűnmegelőzési gyakorlatok terjesztése, az információ összegyűjtése és az tudás- és adatárnyaltatás elősegítése. A tagállamok döntően az ún. hagyományos bűnözési formák megelőzésére hozták létre szervezetüket. A nemzetközi kooperáció így nem tekinti elsődleges

céljának a szervezett bűnözés kérdésének tárgyalását, ami alapvetően más szakembereket érint és más megközelítést/tudásanyagot igényel, mint az ún. klasszikus bűnmegelőzés.

Az EUCPN a tagállamok nemzeti képviselőiből/illetőleg állandó helyetteseiből áll, akik együttesen alkotják a szervezet döntéshozó fórumát az ún. Board-ot. A Board munkáját segíti a 7 tagállamból álló végrehajtó tanács (Executive Committee), aminek az élén – az EU-s elnökséget követő rendszerben működő rotációban – az elnök (jelen esetben a magyar nemzeti képviselő) áll. Az EUCPN hatékony működését segíti a Brüsszelben székelő titkárság, amely nem ún. nemzetek fölötti, európai szerv, hanem belga irányítás alatt álló „kiszolgáló” szervezet. A Hálózat célja a folyamatos, intenzív és effektív kommunikáció fenntartása a tagállamok között, a jó gyakorlatok cseréje és – adott esetben – a gyakorlatok közös, átfogó programmá összegyűrése és kommunikálása az Európai Bizottság és Európai Tanács felé.

Az Európai Bűnmegelőzési Hálózat munkájának ismertetése után **saját** előadásomra került sor, amiben a fiatalok értékválasztásáról beszéltem az ISRD-2, nemzetközi kutatáshoz csatolt értékskála elemzése alapján. A konkrét eredmények ismertetése előtt, megfogalmaztam abbéli meggyőződésemet, hogy hatékony bűnmegelőzés nem képzelhető el a társadalomban működő bizalom és hatékonyan működő közösségek nélkül. A kutatási eredmények kiválóan alátámasztották ezt a hitvallást, hiszen a bizalom fontossága az értékrend kérdőív elemzésekor is gyönyörűen kirajzolódott.

Az ISRD-2 kutatás, amelyben 30 ország vett részt, Hirschi kötődés elméletét volt hivatott ellenőrizni, és négy faktor szerepét vizsgálta a kriminális és nem kriminális devianciák (alkohol-/drogfogyasztás) kapcsán. A család, iskola, baráti kör és lakókörnyezet szerepének tisztázása mellett, lehetőségem nyílt arra, hogy a 2200 fős mintán, Schalom Schwarz kutatási eredményeihez kapcsolódva, az értékek fontosságát ellenőrizem fiatalok körében. Az értékrend kérdőív 32 itemet tartalmazott, amelyet a megkérdezettek -1-től 7-ig tartó skálán értékelték: a -1 az „ellentétes az általam vallott értékekkel”, a „7”, pedig a „lehető legfontosabb a számomra” minősítést jelentette. Az értékek minősítése alapján, 4 értéktípus rajzolódott ki a faktoranalízis módszerét felhasználva, akiknek a választott értékek – belső szerkezete alapján – mi adtunk értelmező „címkét”. Az értékválasztásokra építve: az ún. „kötelességtudó”, az „érett”, a „hedonista” és az ún. „családhoz kötődő” kategóriái rajzolódtak ki.

A 4 típus sok tekintetben különbözött egymástól, azonban a legmarkánsabb eltérés a „hedonista” és a másik 3 típus között volt viselkedésüket tekintve. A hedonista típus – akinek a preferenciái: az előnyös külső, gazdagság, pénz és hatalom voltak – keveredett legnagyobb eséllyel zűrös baráti körbe, vált bűncselekmény áldozatává, használt legális és illegális szereket. Ez a típus hordozta magában az ún. tipikus rizikó csoportra jellemző vonásokat a fiatalkori elkövetés szempontjából. Az elemzésből az került napvilágra, hogy a hedonista típus környezete – nemcsak családi dimenziójában, hanem egyéb faktorait tekintve is – a legkevésbé rendezett, a leginkább kritikus. A „hedonista” gyermek iskolája a legelhanyagoltabb, ő ragaszkodik legkevésbé az oktatási intézményéhez, ebben a típusban a leggyakoribb a bűncselekmények felbukkanása az tanintézetben és a lakókörnyezetben is. Az ún. érett típus mikrokörnyezete viszont – aki tulajdonképpen egyet jelent az ún. ideális tinédzserrel – teljes mértékben rendezett: mind szociális dimenziót tekintve, mind organizáltságát illetően. Az eredmények alapos elemzése, azt az alapvető tételt erősítette meg, mely szerint azon gyermekek/fiatalok, akik bízhatnak a közvetlen környezetük szereplőiben (család, iskola, szomszédság) nagyobb eséllyel fognak társadalom konform értékeket

választani, és ezeknek megfelelően viselkedni, mint azok, akik mindennapjaik során, környezetük minden szegmenséből elutasításra találnak, így napi szinten megtapasztalva a bizalom hiába-valóságát. Ez a bizalmatlanság pedig egyenes úton vezet az ún. egoista jellegű értékválasztáshoz, amit sok esetben kísérnek deviáns magatartások is.

Prof. Dr. Viktor Porada, a Karlovy Vary Egyetem rektora a fiatalkorú bűnelkövetésről és a fiatalkorú elkövetőkről beszélt. Előadásában hangsúlyozta a tömegtájékoztatás szerepét, és azt, hogy a sajtó által a bűnelkövetésről ábrázolt kép milyen sok dimenziójában félrevezető lehet. A média ugyanis szenzációhajász attitűdje miatt, gyakran ábrázolja hiteltelenül a fiatalkorúakra jellemző elkövetési formákat, a fiatalok részvételét a bűnelkövetésben; és túlzásai miatt hamis képet erősít meg a választópolgárokban, ami viszont a túlzott büntetés-centrikusság favorizálásához vezet a közvéleményben és a politikai akaratban egyaránt.

Dr. Jacek Dworzecki, a Katowice-i Regionális Rendőrségről a lengyel rendőrségen kialakult helyzetet jellemezte 1989-től napjainkig. Az előadásból - a rendőrség helyzetén és állapotán kívül - nagyon sok statisztikai jellegű információt nyerhettünk a lengyel fiatalkorúak bűnelkövetéséről, a bűnelkövetésben részt vevők nemi arányairól, az erőszakos és nagyon elleni bűncselekmények arányairól. Az előadó prezentációjában nemcsak a lengyel adatokat osztotta meg a nézőközönséggel, hanem a környező országokban uralkodó viszonyokat is jellemezte, a lengyel probléma reális, kontextuális elhelyezése miatt.

Dr. Marta Koleczniková, a Szlovák Köztársaság ügyésze a családon belüli erőszak problémájáról adott számot prezentációjában. Felhívta a figyelmet arra, hogy a családon belüli erőszak nemcsak morális és jogi probléma jelenleg, hanem jogalkotási kérdés is. Az előadó nemcsak az ún. klasszikus abúzus esetekről beszélt, hanem felhívta a figyelmet a büntethetőségi korhatár alatt lévő gyermekek elkövetési problémáira, amiben nagyon gyakori a felnőttek aktív biztatása a bűncselekmény elkövetésére (ld. Btk. 195.§ (2) bekezdésének problémája.) Kiemelte, hogy a társadalmi károkon kívül a gyermek korai bűnelkövetése, az elkövető 14 év alattira is komoly veszélyeket jelent, a deviáns magatartás ugyanis maga is traumatizál.

Dr. Peter Koromház, a Kassai Megyei Főügyészség ügyésze szintén a fiatalkori bűnelkövetés kérdéseit jellemezte beszámolójában. Az ügyész elmondta, hogy szerinte a fiatalkorúak elkövetése azért jelent különösen kritikus problémát a társadalomban, mert az érintett korosztály pszichés és morális érettsége az inkriminált időszakban még nem fejeződött be. A fiatalok elkövetésére már számos tudományos elmélet született, azonban teljesen átfogó teóriát, ami a bűnözés minden szegmensére választ adna, természetesen lehetetlen megalkotni. A fiatalok devianciáját a környezetük minden eleme befolyásolja: nemcsak a szülői háttér, hanem az iskola, a korosztályi csoport, a tömegtájékoztatás és az a régió, ahol élnek és felnőnek. Az ügyész prezentációjában a kassai régió bűnelkövetési adatait és jellegzetességeit ismertette. Ezeket az adatokat angol nyelven Daniela Stabová, az EUCPN szlovák nemzeti képviselője elektronikus úton fogja eljuttatni hozzám.

Beáta Horváthová, a Munkaügyi, Szociális- és Családügyek Hivatalának vezetője az állami gondozott fiatalok problémáiról beszélt. Felhívta a figyelmet az állami gondoskodás/helyettesítő gondoskodás formáira és nehézségeire; és egyúttal jellemezte is a kassai régió problémáit ebben a vonatkozásban. Beáta Horváthová hangsúlyozta a nevelés nehézségeit azokban a helyzetekben, amikor a gyermek kiszakad biológiai családjából. Az előadás végén a gyermekotthon 1989 óta történt átalakításáról beszélt.

Peter Backovski, a Regionális Oktatási Hivatal vezetője (Kassa) a javítóintézetek helyzetét ábrázolta prezentációjában. Ezek a speciális gyermekotthonok olyan gyermekek és fiatalok elhelyezésére szolgálnak, akiket a szülők elhanyagoltak, bűncselekményt követtek el vagy – bűncselekményi tényállást nem kimerítő - egyéb agresszív magatartást tanúsítottak. Ezek az intézmények általános iskolai, és speciális igényű gyermekek számára indított általános iskolai képzést is biztosítanak. Az intézményekben lehetőség van praktikus ismeretek elsajátítására is, úgy, mint az iskolai készségek fejlesztésére, a személyes higiéniai tudás fejlesztésére és kereskedelmi gyakorlat megszerzésére. Ugyanakkor viszont, hangsúlyozandó, hogy az iskolák erős figyelmet fordítanak arra, hogy a segítség, amit a gyermek igényel, egyénenként eltérő. Különösen fontos ez akkor, ha a gyermek aszociális vagy antiszociális miliőben nevelkedik, ugyanis ilyenkor a családba történő visszakerülés gyakran jelenthet egyet, a bűncselekményi helyzetbe, a züllött életmódba való visszacsúszással is. A visszaesés megelőzése egyedi segítségnyújtást igényel.

Martina Tokárová Kuzmová, a Kassai Közigazgatási Hivatal dolgozója a fiatalkorúak szabálysértési ügyeinek alakulásáról tájékoztatta a közönséget. Kiemelte, hogy a fiatalok szabálysértéseinek kezelése nagyon fontos probléma, és átfogó kezelést igényel, amiben nem mellőzhető a fiatalok személyes megismerése, a szülőkkel való kapcsolatfelvétel és az intézményi háttér megismerése sem. A fiatalok ügyeinek kezelésében mindenképpen szem előtt kell tartani az egyéni kezelést mint prioritást, foglalkozni kell a helyes szankció megtalálásával – és lehetőség szerint – módot kell találni arra, hogy fiatal az eljárás keretein belül megtanulja, hogy „mi a jó és a rossz” közötti különbség. Természetesen az ügyek feltárása igen összetett, mert a cselekményen túl, a személyes körülményeket is értékelni kell.

Dr. Stefan Jakobovic, az Emberi Jogokért és Bűnmegelőzésért küzdő Információs Centrum vezetője az emberkereskedelem kritikus kérdéseit elemezte. Az előadásból kiderült, hogy Szlovákia elsősorban tranzit ország, nem pedig célszlovákia. Fontos viszont hangsúlyozni, hogy kevés az információ azzal kapcsolatban, hogy az országban zajló emberkereskedelem milyen céllal zajlik. Nem pontosak a rendelkezésre álló adatok azzal kapcsolatban sem, hogy a szexuális célú forgalom a jelentősebb, vagy pedig a munka jellegű kizsákmányolás. Ahhoz azonban, hogy hatékony legyen a jelenség ellen a harc, minél több információt kell gyűjteni, ami az Emberi Jogokért és Bűnmegelőzésért küzdő Információs Centrum felállításának elsődleges indoka és célja is volt.

Az utolsó előadás – **Dominika Duranová** (Emberi Jogok és Bűnmegelőzésért küzdő Információs Centrum képviselője) – tolmácsolásában hangzott el, a gyermekeket érintő emberkereskedelem problémakörében. A kérdéskör egyértelműen a nemzetközi szervezett bűnözés része, és a legnagyobb jövedelmet biztosítja a drog és fegyverkereskedelem után. Az előadó a jogi helyzetet elemezte, ami pontosan követi az európai uniós tendenciákat ebben a kérdésben. A Szlovák Törvényhozás a témában született nemzetközi konvenciókat és egyezményeket aláírta, így azok Szlovákiában is nemzeti jogi szövet részévé váltak. A legfontosabb jogszabály azonban ebben a kérdésben, továbbra is a Büntető Törvénykönyv, amely komplementáris szerepet tölt be a nemzetközi és hazai jogszabályok vonatkozásában.